

Táncostapasztalatok

— Halló, Szegedi Nemzeti Színház, Bokor Roland?

— Igen!
Üdvözlések és mindenféle jókívánságok után:

— Úgy hallottuk, a színház balettagyüttesének vezetőjeként nemrégiben Újvidéken járt...

— Így igaz: december 16. és 21. között az újvidéki Szerb Nemzeti Színház, illetve a Vajdasági Zenei Központ meghívására, az újvidéki és a szegedi teátrum között meglevő hagyományos kapcsolatok jegyében afféle „vendég-megfigyelőként” öt napot jugoszláviai „táncközelenben” töltöttem.

— ?
— A szegedi táncosok közössége voltaképpen alakuló-félben levő balettagyüttes. Most mások munkájába bepillantani, tapasztalatokat ily módon szerezni roppant aktuális feladat volt.

— És milyen tapasztalatokkal tért haza?

— Ottlétem idején zajlott Újvidéken a III. jugoszláv balettverseny, vagyis gyakorlatilag a teljes mai jugoszláv táncművészetbe bepillantást nyerhettem. Kevés országban rendeznek hazai, nemzeti jellegű balettversenyt, Jugoszláviáról pedig ilyen vonatkozásban azt is tudni kell, hogy a hét köztársaság fővárosának színházaiban működő balettagyüttesekből érkeztek a résztvevők. Rögtön be kell vallanom: úgy vettem észre, néha meglepően gyengék voltak a táncosok, s összességében nagyon kevés kiemelkedő vagy akár csak jobbnak mondható produkciót láttam. Körülbelül negyven induló volt, s a dolog érdekességét számomra

inkább az jelentette, hogy ez táncos- és koreográfusverseny volt egyszerre! Tizenhat koreográfus nevezett egy-egy alkotással, s előföltételnek számított, hogy két évvel régebbi nem lehet a koreográfia. Ha gondolatilag vagy tánctechnikailag annyira újszerűt nem is láthatunk, akadt olyan versenyző, aki élete első koreográfiáját mutatta be. Például az újvidékiek közelmúltbeli vendégjátékán a városban is föllépett táncos, Mihajlo Duric, akinek műve nekem például tetszett.

— Summa summarum?

— Egy balettverseny még annak is rendkívüli fontosságú, aki már jócskán láthatott ilyet: hiszen a legtöbb országban a műzák között igencsak az utolsók között van a balett, szinte a művészetek perifériáján. Egy más technikai képzettségű, koreográfiai elképzeléseit az új utak, a fejlődés lehetőségeit megismerni végső soron szintén mindig izgalmas dolog. És ráadásul igazi slusszpoénnek számított a káprázatos gálaműsor, immáron nemzetközi mezőnnyel: a japán Yuko Morimoto és a szovjet páros, Nyina Ananiasvili és Andris Liepa teljesítménye egészen parádés élményt nyújtott.

— Tanulság, Szegednek címelve?

— Van; csakis a színészi és a technikai képességek együttes fejlesztése kecsgethet bármiféle komoly siker reményével. És mindez is csak akkor, ha maximális intenzitású és megállás nélküli...

D. L.

Rekviem értünk?

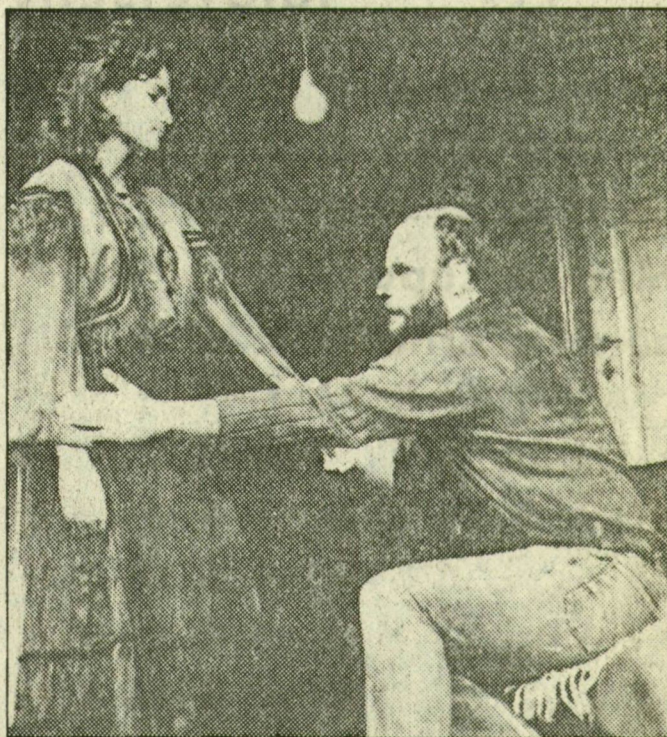
Istenem, milyen furcsán forgandó is az élet; megtörtént már, hogy azon füstölögtem ezeken a hasábocon, nem ártana többször gondolni arra a klasszikus meyerholdi megállapításra, miszerint „az a színház, amely nem a kor atmoszféráját lehel, hanem a kor atmoszféráját lehel, az anakronizmus, még ha az aznapra új eseményeiből színre vitt darabot mutat is be”. Most pedig, íme a Kisszínház premierje az 1956 utáni magyar drámairodalom egyik legjelentősebb alkotásának ha nem is új, de újfajta „kortalanítási szándékával” áll előtűnk. Hiszen rögvest leszögezendő, hogy a legizgalmasabb kérdés a szegedi Oszlopos Simeon láttán csakis az lehet: bő negyedszázaddal a mű születése és majdnem pontosan két évtizeddel a budapesti ősbemutató után, oly emlékezetes Simeon-változatokat követve, Arkosi Árpád mostani pompás vállalkozása „csak” a sorba illeszthető, ilyen-olyan variáns-e, avagy...?

A válaszhoz jó két évtizedet kellene áttekinteni. Kezdve Sarkadi Imre tragédiájától a Gábor Miklós-féle ősbemutató, és a 76-os kaposvári Gazdag Gyula-értelmezésen át, egészen a Játék-szín 82-es produkciójáig, és még tovább. Minderre természetesen sem tér, sem idő. Viszont amit a műről mint alapvető életérzés-, értelmiség drámáról, mint az értelmiség legújabb kori itthoni sorstragédiájának egyik szuggesztív kifejezéséről 25 év alatt összeírtak, a megállapítástól, hogy „Sarkadi saját írói válságának veszedelmes következményeit ábrázolta” (Pomogáts Béla) a következőkig, hogy „a nézőtérén ülők érzékenyen fogták antennájukon az 1956 megrázkódtatásából győgyulni képtelen, illúziótlan magyar értelmiség közérzeti válságát” (Földes Anna) — mind-mind jogosan „indították” a művel újra, de más-képpen találkozni kívánó rendezőt. Például arra, hogy az Oszlopos Simeon döbbenetesen erőteljes gondolatiságát, és az eddigi színpadi megvalósítások egymástól olyannyira eltérő, Arkosi által kitűnően ismert válto-

zatait a lehetőségek szerint maximálisan függetlenítsék mindenféle „aktuál-történelmi” természetű, közvetlen értelmezéstől. S ekképpen kísérelje meg éppen a legizgóbban maivá — s egyben, ily módon kortalanná — tenni Kis János tragédiáját.

A történelmi megrázkódtatások lassan rezgő utóhatásai, no meg az egyén morális-emberi-alkotói válságai tulajdonképpen nagyon is harsány komaságban vannak ám egymással. Arkosi Árpád helyesen érzi, hogy Sarkadi Imre korának közvetlenül aktualizáló, darabbeli alaphelyzete (a lét peremére sodródó rajztanár-festő feltehetőség—zené, gyöngy ember—tönkretett mártír kettősökben villódzó, lehetséges ellentét-párai) a közép-európai értelmiség izzig-vérig jellegzetes archetipusain, élethelyzetein, önmegvalósítási gyötrelmeiben áthúzódó, elevenen élő és ható, akár naponta megtapasztalható örökség. A Hajnóczy Péterek kísérteties al-teregői, miként Ady eltévedt lovasainak árnyai, itt bukdácsolnak közöttünk. (S tökéletesen a magaménak kell elfogadjam a műsorfüzet idézett gyűjteményéből Csoró Sándor vélekedését róluk: „Alkalmatlan lennék az iszákosságra és a morfinizmusra is, de munkasóvárgások miatt senki sem érheti meg csökönyös szenvedélyüket nálam jobban. Őket is a szabadság kísérti, engem is.”) S a rim: „A foglalkozásom az, hogy szabad vagyok”, mondja Kis János. És miközben a főszereplő Kovács Lajos e Kis Jánosa előttünk van, úgy tűnik, szinte mindvégig a (Mira János diszlettervező jó stílusérzékét dicsérő) lepusztult, régi, rossz egyetemistaliberekkel idéző színpadkép jellegzetes fotelében terpeszkedik, lázasan monologizál, miközben iszik, iszik egyre, azt mondja, hogy ő (ál)aszékta és... és Oszlopos Simeon. Aki egyedül áll ama oszlop tetején. Mert esetleg úgy érzi, mint ahányan — Huszárik Zoltán szavaival —, hogy „a tehetőség természeti csapás, jellempróba, átok, átkelés égő, roskadozó hidon, kolonc a nyakban, száguldás hegynek

Oszlopos Simeon Bemutató a Kisszínházban

Nagy László felvétele

Zsila Judit (Mária) és Kovács Lajos (Kis János) az előadás egyik jelenetében.

felfelé...” És a végzet sokszor jóval közelebb van, mint gondolnánk, Kis János pedig azt vallja, hogy a sors pártjára kell állni mindig. Azután, s ennek összességében jónét a jól ismert jelszóalcaim: „Lássuk, uramisten, mire megyünk ketten”. Mifelénk ez a heroizmus indulója.

Ami miatt a mostani szegedi Oszlopos Simeon a precíz, sokszor „cizellált” kidolgozás dacára többé-kevésbé mégiscsak felsikernek nevezhető, az véleményem szerint, Sarkadi Imre művészetének sajátos „ellenálló képességével” és az Arkosi-féle koncepció kiérleletlenségével (vagy annak látszataival) magyarázható. A darab ugyanis rendkívül koherens, hihetetlenül sűrű szövésű irodalmi nyersanyag: ha nincs a gondolkodó rendezőnek mindenben együttrendülő színészgárdája, éppúgy felrebillenhet minden, mint amikor a sűrű gondolatiság a darabot előzetesen nem vagy alig ismerő, efféle igényű vállalkozásoktól e tájon, sajnos, régóta elszakított néző zagyvának, értelmetlennek, dinamikahiányosnak érzi, különösen az első részt — holott nincs szó egyébről, minthogy egyfelől az Oszlopos Simeon igazi „nagy falat” (véltetően ezért is kellett — vitatható hatásokkal — segítséggül hívni Cseh Tamás dala-it, Csengey Dénes szövegeivel), másfelől viszont, az eddig lehetséges darabértelmezésekhez igazi újat adni még a felkészültség ilyen fokán is nagyon nehéz. A költői szépségű, nagyszerűen kidolgozott zárókép Piétája, bármilyen hatásos. A korábbi koncepciókhoz képest még ekképpen „kortalanítva” sem ad igazán újat. Az inkább kedélyes vígjátéki betétfigurának, mint démonian realitásnak ható, a maga nemében mégis igen jól játszó Hőgye Zsuzsa Vincénéje ölében tartja a haldokló Kis János fejét, mialatt a tulajdonképpen értünk szóló rekviem gyertyái világolnak körös-körül, s újra eldalolja Cseh Tamás, hogy „most lenne időben, új erőre kapni... most lenne időben, az

elzuhanásunk..., de nincsen idő rá..., most lenne időben, ha volna erő rá”.

Egyszerre kísért a múlt és a jó értelemben vett közép-európai abszurd, Mrozek és Gombrowski modellizáló mintája — Hőgye Zsuzsa ezt a „vonalat” erzi kitűnően, nagy kár, hogy kilóg vele a sorból, s tán az eredeti rendezői szándéknak is ellentmond (más kérdés, hogy a dolog így is „bejön”). Kovács Lajos főhőse viszont túl sokszor túl örült ahhoz, hogy el tudjuk dönteni: mennyire és miért, hogyan és milyen irányban akarná idézőjelbe tenni a figurát (főleg az első részben). És így többször mintha nem bírta el a szöveg igazi, teljes súlyával. Nem lehetne zavaró (bár szükségtelen), hogy a mű egyetlen, a keletkezés konkrét idejére utaló eleme, a társbérlet „magyarországon hál’ istennek már kimúlt intézménye erőteljesen jelen van — ha a szereplők közül a dramaturgiai kulcspozícióban levő Holl Zsuzsa (Zsuzsa) jobban „igazodna” akár a Kovács Lajos, akár a Hőgye Zsuzsa-féle „vonathoz”. Hiszen a többiek, a stílusosan és fegyelmeltetett játszó Kőszegi Akos (Jób), a kellőképpen polgári férj Bácskai János (Bálint), a végső soron szintén dicsérhető Zsila Judittal (Mária), Galkó Bencével (Antal), Bognár Zsolttal (Szabó), Varga Károlyal (Müller), Szántó Lajossal (Postás), továbbá Kiss Katalinnal (feleség) és Ragó Ivánnal (férj) együtt tulajdonképpen megfelelően oldják meg feladatukat. Már-mint azon a végső soron, sajna, ellentmondásos rendezői elképzelés-megvalósítás-ban belül, ami legvégül bizony, mintha ellenkező előjellel kortalanítaná a Kis Jánosok döbbenetes végzetét. Hiszen nem tudhatjuk meg igazán: milyen Kis János miatt szól értünk a harang. Kifele-miféle hőst is van értünk rekviem: a mártíroknak ennél kicsit más-képpen, egyértelműbben kellene mártíroknak lenniük. És így a rekviem értünk kérdőjellel ellátandó...

Domonkos László

Környezetvédelmi pályázat

Környezetvédő közösségek részére hirdet pályázatot a KISZ Központi Bizottságának Ifjúsági Környezetvédelmi Tanácsa. Olyan programokat, tevékenységeket kíván ezzel támogatni a KISZ, amelyek középpontjában a környezet megőrzésére és fejlesztésére irányuló tevékenység áll.

Pályázhatnak általános iskolai, középiskolai, egyetemi-főiskolai, munkahelyi és lakóhelyi közösségek, az eddigi tevékenységük rövid (maximum 2 oldal) leírásával és a vállalt program ismertetésével. A pályázatokat két példányban a KISZ KB

Ifjúsági Környezetvédelmi Tanácsa címére (Budapest XIII., Kun Béla rakpart 35—37.) április 15-ig kell beküldeni, legfeljebb 5 gépetl oldali terjedelemben. A pályázó közösség adatait — a létszámot, korösszetételt, működésük kezdetének időpontját, a vezető nevét, címét — is mellékelni kell.

A felsorolt öt kategóriában a vállalkozó közösségeknek, egy szakemberekből álló bíráló bizottság döntése alapján, összesen 500 ezer forintot juttat a programok megvalósítására a KISZ KB Ifjúsági Környezetvédelmi Tanácsa.

Nem hiszem, hogy sokat tévedek, amikor Ady sorait, némileg kifordítva, Fodor József művészetére alkalmazom. A Vásárhelyen élő művészek második generációjának markáns képviselője. A fél évszázad mezsgyéjét nemrégiben átlépett Fodor József számára az utóbbi időben *Mártély* jelenti a világ közepét. S ez nem csupán folyamatos tematikai forrást jelöl, nem kizárólag képek formálható szeletét a világnak, vagy a csodás otthonná formált régi parasztházat. Innen merít motívumokat, itt teszi mérlegre a világ dolgait, mert a mártélyi „merítés”, mint cseppben a tenger, sűrűli a magyar Álföld minden szépségét, értékét, változásait, veszélyeztetettségét, jelenti a magyar parasztember sok évszázados küzdőterét az elemekkel, a társakkal, a politikai döntésekkel, de legfőképpen önmagával.

Mártély azért is izgalmasan rejtélyes szigete a nagy síknak, mert egymás mellett található a táj két arca: a víz mellett buja vegetáció csodás füzeivel, titkokat rejtő ártereivel, halászladik-jaival, kifeszített varsáival, száradó hálóival — csöndjével, meditációra készítő magányával. S a töltsen túl ott a „klasszikus” sík, a vége-láthatatlan föld, mely a messzeségben az éggel találkozik; a föld, mely folyamatos küzdelemre készíti az

„Mártély az én Párizsom...”

itt élőket, de akik éppen ebből a küzdelemből építették konok emberi tartásukat, csorbíthatatlan munka- és családközpontú etikai törvényeiket. Fodor József jó érzéssel találta rá erre a sok élményt és értéket tartogató vidékre.

A felszínes szemlélő számára igencsak szűkös a festő tematikája. Részint a természet mártélyi variáció nyűgözik le, részint az itt élő emberek és munkáik, részint ember és természet, ember és szerszám, ember és állat, ember és ember igen aktuális viszonyrendszere. A *Mártélyi panoráma* című festmény kocsmakertjének arosszal letakart asztalai mellől nézi a búcsúzó nyári tájat, a ködbe vesző túlpártot, s talán azt az utat, melyet festőként és emberként megtett. Bizonyára erőteljesen meghatározta tájékozódását, hogy születési anyakönyvébe Hódmezővásárhelyt jegyezték; hogy milyen alap-élmények indították a gyerekkorából; hogy festőként önmagában is föl kellett dolgoznia Tornyai és Kohán

örökségét; hogy elismert művészként és közéleti munkát is vállaló alkotóként képviselnie kell önnön művészetével, hogy nagyobb közösség érdekeit is.

Fodor utóbbi éveiben született képein valamiféle ösz-szegzési szándék érzékelhető. Legjobb tájbrázolásairól kiderül, mennyi mindent tud arról a vidékről (Aradás, Jéges árter, Ártéri irtás, Téli hétköznapi, Homokpart, El-árvult tanya). Személyes ismerősei a mártélyi emberek, de arcuk, munkamozdulatuk minden alkalommal több, mint tanulmány vagy mégoly hiteles portré. Benne van ezekben a festményekben az őszint, szociális közelítésű attitűd, a jelképteremtő szándék, a valósághoz való meghatározó kötődés (*Égető Sándor, Favágó, Körvtélyesi halászkö, Harangláb meg a csősz, Kendős portré, Rozogák*), az állatok szeretete, hiszen képein lovak, tehenek, birkák, pulykák, bivalyok is főszerepet kapnak. Egyre gyakrabban választ különös perspektívát, s ezek a nézőpontok hangsúlyt te-

remtenek, kiemelnek, szokatlanságukkal felkeltik figyelmünket. A néha torzító perspektívák az expresszivitás irányába tolják mondanivalóját, felfobbantják az alkotói indulatot (*A magány első nyara, Téli, Mártélyi fogat, Hód-tó téli*). Néhány kismértű képen a karcos, rekedtes, spród fogalmazás oldottabb, nyitottabb, mondhatnám úgy is, impresszionisztikusabb látomásokká szelődül (*Jéges fagyva, Emberközel, Bugaci alkony, Horgász, Hétköznapi ragyogás*).

Van Fodor képeinek egyfajta „mártélyi fénytörése”. Ez gyakran köti rövid porázra képzeletét, mely a földhözragadság veszélyét hordozza. Legjobb képein — paradox módon — éppen a fénytörés emeli meg a mondanót, ad tágabb perspektívát, teremti hitelesebb és tágabb erőteret.

Fodor József mostani, a Vásárhelyi Tornyai Múzeumban látható kiállítása, a mintegy hetven festmény a kivált értékek stabilizációjáról, az alkotói szándékok elmélyüléséről, a festői eszköztár differenciálódásáról tanúskodik. Van azonban ebben az anyagban annyi tartalék, hogy ne fennsíkról beszéljünk Fodor Józseffel kapcsolatban, hanem még összetettebb, nyitottabb, értékállóbb műveket várjunk a festő „Párizsából”.

Tandi Lajos

A Csongrád Megyei Tanács Művelődési Központja szakképzett pszichológusok vezetésével, január közepétől

autogéntréning-csoportokat

indít. 6 hetes kurzus, heti 2 alkalommal 50 perc. Részvételi díj: 500 Ft.

Jelentkezés és bővebb felvilágosítás: Szeged, Közép fasor 1—3. Telefon: 12-788.